

ר' נחמן מברסלב. על חכמה ותמימות

1. ר' חיים ויטל, עץ חיים, שער א' ענף ב'

דע כי טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים היה אור עליון פשוט ממלא כל המציאות ולא היה שום מקום פנוי בבחי' אויר ריקני וחלל אלא הכל היה ממולא מן אור א"ס [=אין סוף] פשוט ההוא ולא היה לו בחי' ראש ולא בחי' סוף אלא הכל היה אור א' פשוט שוה בהשוואה א' והוא הנק' אור א"ס. וכאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות ולהאציל הנאצלים להוציא לאור שלימות פעולותיו ושמותיו וכנוייו אשר זאת היה סיבה בריאת העולמות... והנה אז צמצם את עצמו א"ס בנקודה האמצעית אשר בו באמצע אורו ממש (אמר מאיר בערכינו אמר הרב זה וק"ל) וצמצם האור ההוא ונתרחק אל צדדי סביבות הנקודה האמצעית ואז נשאר מקום פנוי ואויר וחלל רקני מנקודה אמצעית ממש...

והנה אחר הצמצום הנ"ל אשר אז נשאר מקום החלל ואויר פנוי וריקני באמצע אור הא"ס ממש כנ"ל הנה כבר היה מקום שיוכלו להיות שם הנאצלים והנבראים ויצורים והנעשים ואז המשיך מן אור א"ס קו א' ישר מן האור העגול שלו מלמעלה למטה ומשתלשל ויורד תוך החלל ההוא...

ובמקום החלל ההוא האציל וברא ויצר ועשה כל העולמות כולם...

2. ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, מהדורא קמא, תודה ס"ד

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתי אלה בקרבו. ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני יי וכו'. הנני מביא מחר ארבה בגבולך (שמות י) (א): [א] כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו. ועל כן ברא את כל הבריאה מתחלת האצילות, עד סוף נקדת המרכז של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו. וכאשר רצה השם יתברך לברא את העולם, לא היה מקום לבראו מחמת שהיה הכל אין סוף. על - כן צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי. ובתוך החלל הפנוי הזה, נתהוו כל הימים והמדות, שהם בריאת העולם (כמו שכתוב בעץ - חיים בתחלתו):

זה החלל הפנוי, היה מכרח לבריאת העולם. כי בלתי החלל הפנוי, לא היה שום מקום לבריאת העולם כנ"ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי, אי אפשר להבין ולהשיג, כי אם לעתיד לבוא. כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין. כי החלל הפנוי הוא על - ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי, והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל. אבל באמת לאמתו, בודאי אף - על - פי - כן יש שם גם כן אלקות, כי בודאי אין שום דבר בלעדי חיותו. ועל - כן אי אפשר להשיג כלל בחינת חלל הפנוי, עד לעתיד לבוא:

[ב] ודע, שיש שני מיני אפיקורסיות. יש אפיקורסיות, שבא מחכמות חיצוניות, ועליו נאמר (אבות פרק ב): 'ודע מה שתשיב לאפיקורוס'. כי האפיקורסיות הזאת יש עליה תשובה, כי זאת האפיקורסיות בא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות, מבחינות שבירת כלים. כי מחמת רבוי האור נשתברו הכלים, ומשם נתהוו הקלפות כידוע. וחכמות חיצוניות באים משם, הינו משבירת כלים, ממותרות פסלת הקדשה. כמו אצל האדם, יש כמה מיני מותרות ופסלות, כגון צפרנים ושער זזעה, ושאר פסלות ומותרות, כן כל חכמה חיצונית בא ממותרות ופסלת ידועה של הקדשה, וכן כשוף בא ממותרות ופסלת ידועה. ועל כן מי שנופל לאפיקורסיות הזאת, אף שבודאי צריך לברח ולהמלט משם. אך אף - על - פי - כן מי שנופל לשם, אפשר לו למצא הצלה לצאת משם. כי יוכל למצא שם את השם יתברך, אם יבקשהו וידרשהו שם. כי מאחר שהם באים משבירת כלים, יש שם כמה ניצוצות הקדשה, וכמה אותיות שנשברו ונפלו לשם כידוע. ועל - כן יוכל למצא שם אלקות ושכל, לישב הקשיות של האפיקורסיות הזאת הבא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות משבירת כלים, כי יש שם חיות אלקות, הינו שכל ואותיות שנשברו ונפלו לשם. ועל כן האפיקורסיות הזאת יש עליה תשובה, ועליו נאמר ודע מה שתשיב לאפיקורוס:

אבל יש עוד מין אפיקורסיות, והם החכמות שאינם חכמות. אלא מחמת שהם עמקים ואינם משיגים אותם, ומחמת זה נראים כחכמות. כמו למשל כשאחד אומר סברא שקר בגמפ"ת [גמרא, פרוש רש"י, תוספות], ומחמת שאין למדן לישב הקשיא שבא על - ידי סברא זו, על - ידי - זה נדמה שאמר סברא וחכמה גדולה, אף שבאמת אינו סברא כלל. כן יש כמה מבוכות וקשיות אצל

המחקרים, שבאמת אינם שום חכמה, והקשיות בטלים מעקרא. אך מחמת שאין בהשכל אנושי לישבם, על - ידי - זה נדמים לחכמות וקשיות. ובאמת אי אפשר לישב אלו הקשיות, כי אלו הקשיות של אפיקורסית הזאת, באים מחלל הפנוי, אשר שם בתוך החלל הפנוי אין שם אלקות כביכול. ועל כן אלו הקשיות הבאים משם, מבחינת חלל הפנוי, אי אפשר בשום אופן למצא להם תשובה, הינו למצא שם את השם יתברך. כי אלו היה מוצא שם גם כן את השם יתברך, אם - כן לא היה פנוי, והיה הכל אין סוף כנ"ל. ועל כן על האפיקורסית הזאת, נאמר (משלי ב): "כל באיה לא ישובון". כי אין שום תשובה על האפיקורסית הזאת, מאחר שבא מחלל הפנוי, שמשם צמצם אלקותו כביכול:

רק ישראל על - ידי אמונה עוברים על כל החכמות, ואפלו על האפיקורסית הזאת הבא מחלל הפנוי. כי הם מאמינים בהשם יתברך בלי שום חקירה וחכמה, רק באמונה שלמה. כי השם יתברך 'ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין' (ב). נמצא שהוא כביכול בתוך כל העולמות, וסביב כל העולמות. וצריך להיות הפרש כביכול, בין המלוי והסובב. שאם לאו, אם - כן הכל אחד. אך על - ידי בחינת החלל הפנוי, שמשם צמצם אלקותו כביכול, ובתוכו ברא את כל הבריאה. נמצא שהחלל הפנוי מקיף את כל העולם, והשם יתברך שהוא סובב כל עלמין, מסבב גם על החלל הפנוי. ועל כן שייך לומר ממלא כל עלמין, הינו כל הבריאה, שנברא בתוך החלל הפנוי. וגם סובב כל עלמין, הינו שמשבב גם על החלל הפנוי. ובאמצע מפסיק החלל הפנוי, שכביכול צמצם משם אלקותו:

והנה על - ידי אמונה, שמאמינים שהשם יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. ומאחר שהוא סובב כל עלמין, אם - כן שגם החלל הפנוי בעצמו נתהווה מחכמתו יתברך. ובדאי באמת לאמתו יש שם אלקותו יתברך, רק שאי אפשר להשיג זאת, ולמצא שם השם יתברך כנ"ל. על - כן הם עוברים על כל החכמות והקשיות והאפיקורסית הבא משם מחלל הפנוי, כי יודעים שבדאי אי אפשר למצא להם תשובה. כי אם היה מוצא עליהם תשובה, הינו שהיה מוצא בהם את השם יתברך, אם - כן לא היה חלל הפנוי, ולא היה אפשר להתהוות הבריאה. אבל באמת לאמתו, בודאי יש עליהם תשובה, ובדאי יש שם אלקותו יתברך. אבל על - ידי חקירות נשקעים שם, כי אי אפשר למצא שם את השם יתברך, מאחר שהוא בחינת חלל הפנוי. רק צריכין להאמין שהשם יתברך סובב גם עליו, ובדאי באמת גם שם יש אלקותו יתברך:

ועל - כן ישראל נקראים עבריים, על - שם שהם עוברים באמונתם על כל החכמות. ואפלו על החכמות שאינם חכמות, הינו האפיקורסית השנית הבא מחלל הפנוי כנ"ל. ועל - כן השם יתברך נקרא "אלקי העבריים" (שמות ג), מלשון (יהושע כ"ד): "עבר הנהר" (ג). 'לשון צדדין'. הינו שאלקותו מסבב גם על החלל הפנוי, הבא על - ידי הצמצום, שצמצם האור לצדדין. ועל - כן ישראל נקראים עבריים, שעל - ידי אמונתם שמאמינים שהשם יתברך אלקי העבריים כנ"ל, הם עוברים על כל החכמות, ועל מה שאינם חכמות, הינו האפיקורסית השנית כנ"ל. ועל - כן בודאי מזה האפיקורסית השנית, בודאי צריך לזהר יותר ויותר, לברח ולהמלט משם, לבלי לעין ולהביט בדבריהם כלל, כי, חס ושלום, בודאי ישקע שם, כי עליו נאמר: "כל באיה לא ישובון" וכו' כנ"ל:

2. ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, מהדורא קמא, תודה כ"ה

[א] כי צריך כל אדם להוציא את עצמו מהמדמה, ולעלות אל השכל. וכשנמשך אחר המדמה, זה בחינת שרירות לב, שהוא הולך אחר המדמה שבלב. וכשיוצא משרירות הלב, ומשבר לבו האבן זה בחינת 'שמיר', שעל ידו נכנע האבן, ואינו הולך אחר תאוות המדמיות, והולך אחר השכל:

וכל זמן שלא הוציא שכלו אל הפעל שלא השתמש בשכלו עדין אז אצלו השכל בכח. אף - על - פי שכבר שבר המדמה, אז נתקומם תכונת שכלו. כי 'כשזה קם, זה נופל' (כמובא ברש"י ריש פרשה תולדות), אבל השכל עדין בכח. ואחר - כך כשחוקר בשכלו ומשתמש בו, אזי השכל בפעל. וזה בחינת 'נפת צופים', בבחינת (שיר השירים ד'): "נפת תטפנה שפתותיך" שהוציא מתיקות שכלו מכח אל הפעל. [וזה: 'שפתותיך', הוא בחינת מוציא מכח אל הפעל, שהוא בחינת הדבור]:

ואחר - כך כשמשיג בשכלו כל מה שיש ביד אנושי להשיג, אז שכלו שב שכל הנקנה. כמו שכתבו המחקרים, שיש שכל בכח, ושכל הפעל, ושכל הנקנה. ועקר קיומו של אדם לאחר מיתתו, אינו אלא שכל הנקנה, וזה השארותיו לאחר המיתה. וזה בחינת אמנה, כי אמנה לשון קיום דבר, כי שכל הנקנה, הוא קיום של אדם לאחר מותו. ושכל הנקנה נקרא, מה שאדם יודע הרבה דברים בידיעה אחת. כי קדם צריך לידע הרבה הקדמות קדם שידע איזהו דבר, ואחר - כך כשמשיג את הדבר, משליך הקדמותיו, ויודע את הדבר בידיעה אחת. ועקר המעין החכמה מן המקדש יצא, כי שם היו מקריבין הקרבנות, שהם הבהמיות וכח הדמיון. כמו שכתוב (תהלים נ"א): "זבחי אלקים רוח נשברה" ששבירת הדמיון הם הקרבנות. ובשביל זה אמרו חכמינו, זכרונם לברכה: 'כשחרב בית - המקדש בטל השמיר וכו'. וכשיבנה בית - המקדש, אז יתקים (יואל ד'): "ומעין מן המקדש יצא":

[ב] ודע שבכל עולם ועולם ובכל מדרגה ומדרגה, יש שם דמיונות אלו. והם הם הקלפות הקודמין לפני, וסובבים את הקדשה, בבחינת (תהלים י"ב): 'סביב רשעים יתהלכון'. וכשאדם נעתק ממדרגה למדרגה, אז צריך לו לילך דרך אלו הדמיונות, כדי להגיע אל הקדשה. ותכף כשעולה להמדרגה, אזי נתעוררין הקלפות שבמדרגה, ומסבבין אותו. וצריך להכניע אותם ולשבר אותם, ולטהר אותו המקום מקלפות:

3. ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, מהדורא בתרא, תודה מ"ד

האמונה תולה בפה של אדם, בבחינת: "אודיע אמונתך בפיי" (תהלים פ"ט). הינו על - ידי שמדברין האמונה בפה, זהו בעצמו אמונה, וגם על - ידי - זה באים לאמונה. ומחמת זה צריך לזהר מאד מדבורים של כפירה ואפיקורסות, אף - על - פי שאינו אומרם מלבו; הינו שהוא בעצמו מאמין ואינו כופר, חס ושלו, רק שהוא חוזר ואומר דברי אפיקורסות ששמע בשם אחרים, שהם אפיקורסים, והוא מתלוצץ מהם, אף - על - פי - כן גם מזה צריך לזהר מאד, כי הדבור הזה של כפירה מזיק לאמונה. גם הוא אסור גמור, כי על השם יתברך, ברוך הוא, אסור לומר דברי הלצות, אפלו בדרך שחוק:

וכבר מבאר בספרים ובדברינו בכמה מקומות, להרחיק עצמו מאד מאד לבלי לעין כלל בספרי המחקרים הפילוסופיא, ואפלו מספרים של חקירה שחברו גדולים מאחינו בני ישראל, גם מהם צריך להרחיק מאד, כי הם מזיקים מאד לאמונה, כי די לנו באמונתנו שקבלנו מאבותינו הקדושים. וזה כלל גדול ויסוד ועקר בעבודת השם להיות תם וישר וכו', לעבד אותו יתברך בתמימות, בלי שום חכמות וחקירות כלל כלל לא:

גם מחכמות שיש בעבודת השם בעצמו צריך להרחיק מאד. כי כל אלו החכמות של העולם, שיש להנכסין ומתחילין קצת בעבודת השם, אינם חכמות כלל, והם רק דמיונות ושטותים ובלבולים גדולים. ואלו החכמות מפילין מאד את האדם מעבודת השם, דהינו מה שחושב וחקר ומדקדק ביותר, אם הוא יוצא כראוי במה שעושה. כי בשר - ודם אי אפשר לו שיצא ידי חובתו בשלמות, ואין הקדוש - ברוך - הוא בא בטרוניא וכו' (עבודה - זרה ג.), ולא נתנה תורה למלאכי - השרת' (קדושי נד). ועל אלו המדקדקים ומחמירים בחמרות יתרות, עליהם נאמר (ויקרא י"ח): "וחי בהם", ולא שימות בהם', (יומא פה): כי אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושין, ואין להם שום חיות משום מצוה מחמת הדקדוקים והמרה שחרות שלהם (והוא בעצמו אינו מחמיר שום חמרא כלל):

ובאמת, אחר כל החכמות, אפלו מי שידע חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות, לבלי להיות חכם כלל. כי באמת אין חכם בעולם כלל, ואין חכמה ואין תבונה נגדו יתברך' (א), והעקר הוא, כי 'רחמנא לבא בעי' (סנהדרין קו: זהר תצא דף רפא):

3. ר' נחמן מברסלב, מעשה מחכם ומתם

מעשה שני בעלי בתים היו בעיר אחת, והיו גדולים בעשירות, והיה להם בתים גדולים, והיו להם שני בנים, לכל אחד בן אחד, ולמדו שניהם בחדר אחד. ואלו השני בנים היו אחד מהם בר הבנה, והאחד היה תם (לא שהיה טפש, אלא שהיה לו שכל פשוט ונמוך). ואלו השני בנים היו אוהבים זה את זה מאד; אף על פי שהאחד היה חכם והאחד היה תם ומוחו היה נמוך, אף על פי כן אהבו זה את זה מאד: לימים התחילו השני בעלי בתים הנ"ל לירד, וירדו מטה מטה, עד שאיבדו הכל ונעשו אביונים, ולא נשאר להם כי אם הבתים שלהם. והבנים התחילו להתגדל. אמרו האבות הנ"ל להבנים: אין בידינו לשלם עבורכם להחזיק אתכם; עשו לכם מה שתעשו. הלך התם ולמד מלאכת רצען; והחכם, שהיה בר הבנה לא היה רצונו לעסוק במלאכה פשוטה כזו, וישב בדעתו, שילך בעולם ויסתכל מה לעשות... הלך בשוק וראה, שנוסעים בעגלה גדולה סוחרים. ושאל אותם: להיכן אתם נוסעים? ללאגורנא. התקחו אותי לשם? הן. וקבלו אותו לשם, ומשם הפליג לאטליא, משם לשפאניא. בין כך ובין כך עברו כמה שנים, ועל ידי זה נעשה עוד חכם יותר מאחר שהיה במדינות רבות. וישב עצמו: כעת ראוי להביט על התכלית: והתחיל לחשב עם פילוסופיא שלו מה לעשות, ויישר בעיניו ללמוד מלאכת צורף (בזהב), שהיא מלאכה גדולה ונאה, ויש בה חכמה, וגם היא מלאכה עשירה. והוא היה בר הבנה ופילוסוף, ולא הוצרך ללמוד המלאכה כמה שנים, רק ברבע שנה קבל את האומנות ונעשה אומן גדול מאד, והיה בקי במלאכה יותר מן האומן שלמדו. אחר כך ישב עצמו: אף על פי שיש בידי מלאכה כזו, אף על פי כן אין די לי בזה. היום חשוב זאת, פן בזמן אחר יחשב דבר אחר. והלך והעמיד עצמו אצל שטיין שניידער [=לוטש אבנים], ומחמת הבנה שלו, קבל

אומנות הזאת גם כן בזמן מועט, ברבע שנה. אחר כך ישב עצמו עם הפילוסופיא שלו: גם שיש בידי שתי האומנות, מי יודע פן לא יוחשבו שניהם; טוב לי ללמוד אומנות, שהיא חשובה לעולם. וחקר בהבנה ופילוסופיא שלו ללמד דאקטיריי, שהוא דבר הצריך וחשוב תמיד. ודרך למוד דאקטיריי שצריכין ללמוד מקדם לשון לטיין והכתב וללמוד חכמות פילוסופיא. והוא מחמת הבנתו למד גם זאת בזמן מועט, ברבע שנה ונעשה דאקטיר גדול ופילוסוף וחסם בכל החכמות: אחר כך התחיל העולם להיות בעיניו כל'א, כי מחמת חכמתו שהיה אומן גדול כזה וחסם ודאקטיר כזה, היה כל אחד מבני העולם בעיניו כל'א. וישב עצמו לעשות לו תכלית ולישא אשה, ואמר בדעתו: אם אשא אשה בכאן, מי ידע מה שנעשה ממני? אך ואשוב לביתי למען יראו מה שנהיה ממני, שהייתי נער קטן, ועכשו באתי לגדולה כזו! והלך ונסע לביתו, והיה לו יסורין גדולים בדרך, כי מחמת חכמתו לא היה לו עם מי לדבר, ולא היה מוצא אכסניא כרצונו, והיה לו יסורים הרבה: והנה נשליך כעת את מעשה החכם, ונתחיל לספר במעשה התם: התם הנ"ל למד מלאכת רצענות, ומחמת שהיה תם, למד הרבה עד שקבל, ולא היה בקי בהאומנות בשלמות. ונשא אשה, והיה מתפרנס מן המלאכה, ומחמת שהיה תם, ולא היה בקי בהמלאכה כל כך על כן היה פרנסתו בדוחק גדול ובצמצום, ולא היה לו פנאי אפלו לאכול כי היה צריך תמיד לעסוק במלאכה מחמת שלא היה יכול האומנות בשלמות, רק בשעת המלאכה, בשעה שהיה נוקב במרצע והיה מכניס ומוציא החוט העב של התפירה כדרך הרצענים, אז היה נושך חתיכת לחם ואוכל: ומנהגו היה, שהיה תמיד בשמחה גדולה מאד, והיה רק מלא שמחה תמיד. והיו לו כל המאכלים וכל המשקאות וכל המלבושים. והיה אומר לאשתו: אשתי, תן לי לאכל! והיתה נותנת לו חתיכת לחם ואכל. אחר כך היה אומר: תן לי הרוטב עם קטנית! והיתה חותכת לו עוד חתיכת לחם ואכל. והיה משבח ואומר: כמה יפה וטוב מאד הרוטב הזה! וכן היה מצווה ליתן לו הבשר ושאר מאכלים טובים כיוצא בזה, ובעד כל מאכל ומאכל היתה נותנת לו חתיכת לחם, והוא היה מתענג מאד מזה ושבח מאד את אותו המאכל, כמה הוא מתוקן וטוב, כאילו היה אוכל אותו המאכל ממש. ובאמת היה מרגיש באכילתו הלחם טעם כל מאכל ומאכל שהיה רוצה מחמת תמימותו ושמחתו הגדולה: וכן היה מצוה: אשתי, תן לי שכר לשותות! ונתנה לו מים. והיה משבח כמה יפה השכר הזה. תן לי דבש! ונתנה לו מים, והיה משבח גם כן כנ"ל. תן לי יין וכו' כיוצא בזה! ונתנה לו מים, והיה מתענג ומשבח אותו המשקה כאלו הוא שותה אותה ממש: וכן במלבושים היה להם בשותפות, לו ולאשתו פעלץ [=אדרת] אחד. והיה אומר: אשתי, תן לי הפעלץ! כשהיה צריך ללבש פעלץ, כגון לילך לשוק. והיתה נותנת לו. כשהיה צריך ללבש טוליפ לילך בין אנשים, היה אומר: אשתי, תן לי הטוליפ! והיתה נותנת לו הפעלץ, והיה מתענג ממנו, והיה משבח: כמה יפה הטוליפ הזה! כשהיה צריך לקאפטין, כגון לילך לבית הכנסת, היה מצוה ואומר: אשתי, תן לי הקאפטין! והיתה נותנת לו הפעלץ, והיה משבח ואומר: כמה יפה ונאה הקאפטין הזה! וכן כשהיה צריך ללבש יופא, היתה נותנת לו גם כן הפעלץ, והיה משבח ומתענג גם כן: כמה יפה ונאה היופא הזאת, כנ"ל, וכן כיוצא בזה. והיה רק מלא שמחה וחדוה תמיד: כשהיה גומר המנעל ומן הסתם היה לו שלש קצוות, כי לא היה יכול האמנות בשלמות, כנ"ל היה לוקח המנעל בידו והיה משבח אותו מאד, והיה מתענג מאד ממנו והיה אומר: אשתי כמה יפה ונפלא המנעל הזה! כמה מתוק המנעל הזה! כמה מנעל של דבש וצוקיר המנעל הזה! והיתה שואלת אותו: אם כן מפני מה שארי רצענים נוטלים שלשה זהובים בעד זוג מנעלים, ואתה לוקח רק חצי טאלער (הינו זהוב וחצי)? השיב לה: מה לי בזה? זה מעשה שלו, וזה מעשה שלי!, ועוד: למה לנו לדבר מאחרים? הלא נתחיל לחשב כמה וכמה אני מרויח במנעל זה מיד ליד: העור הוא בכך, הזפת והחוטאים וכו' בכך, ושאר דברים כיוצא בזה בכך, לאפקיס בכך; ועתה אני מרויח מיד ליד עשרה גדולים, ומה אכפת לי רוח כזה מיד ליד?! והיה רק מלא שמחה וחדוה תמיד: ואצל העולם היה ללעג, והשיגו תאותם בו, שמצאו ממי להתלוצץ כרצונם, כי היה נדמה למשוגע. והיו באים בני אדם, והתחילו לדבר עמו בשביל להתלוצץ. והיה אותו התם אומר: רק בלי ליצנות! ותכף שהשיבו לו בלי ליצנות, קבל דבריהם והתחיל לדבר עמם, כי יותר לא היה רוצה להעמיק לחשב חכמות, שגם זה בעצמו ליצנות, כי היה איש תם, וכשהיה רואה, שכוונתם לליצנות, היה אומר: מה יהיה כשתהיה חכם ממני? הלא אזי תהיה שוטה, כי מה אני נחשב?! וכשתהיה חכם ממני, אדרבא, אזי תהיה שוטה! (כל זה היה דרכי התם. ועתה נחזר לענין ראשון)

....

פעם אחד בא המלך על הסקאסקי [פנקסי המלכות] ומצא, שהיו כתובין שם אלו השני בנים, זה בשם חכם, וזה בשם תם, והיה בעיניו לפלא, שאלו השנים מכונים בשם חכם ותם, ונתאוה המלך לראותם. וחשב המלך: אם אשלח אחריהם פתאום, שיבואו לפני יתפחדו מאד, והחכם יסתתמו טענותיו לגמרי, והתם גם כן אפשר ישתגע מחמת פחד. ונתישב המלך לשלח חכם אחד אל החכם, ותם אל התם; רק איך מוצאין בעיר מלוכה תם, כי בעיר מלוכה על פי רוב הם חכמים, רק שהממונה על האוצרות הוא תם דווקא, כי החכם אינם רוצים לעשות ממונה על האוצרות פן על ידי חכמתו ושכלו יוכל לבזבז האוצרות, על כן עושין ממונה על האוצרות תם דווקא.

וקרא המלך לחכם אחד ולאותו התם הנ"ל ושלחם להשני בנים הנ"ל, ונתן בידם אגרות לכל אחד ואחד. גם נתן בידם אגרת להגאבירניר [מושל] של הגאבערניא [המחוז], שאלו השתי בנים הם תחת ממשלתו, וצוה בהאגרת, שהגאבירניר ישלח להם אגרות משמו להחכם והתם כדי שלא יתפחדו, ויכתוב להם, שאין הדבר נחוץ, ואין המלך גוזר דווקא שיבואו רק הדבר תלוי ברצונם: אם הם רוצים יבואו, רק שהמלך חפץ לראותם. ונסעו אלו השלוחים החכם והתם ובאו להגאבירניר ונתנו לו האגרת. ושאל הגאבירניר על אלו השני בנים, ואמרו לו, שהחכם הוא חכם מופלג ועשיר גדול. והתם הוא תם ביותר, ויש לו כל המלבושים של הפעלץ, כנ"ל. ונתיעץ הגאבירניר, שבודאי אין ראוי להביאו לפני המלך בלבוש פעלץ, ועשה לו מלבושים כראוי, והניח בתוך העגלות צב של התם, ונתן להם אגרות, כנ"ל. ונסעו השלוחים ובאו לשם. ונתנו האגרות להם: החכם להחכם, והתם להתם. והתם, תכף שהגיע לו האגרת, אמר להתם השליח שהביאו: הלא איני יודע מה כתוב בו; קרא אותו לפני! השיב לו: אני אספר לך בעל פה מה שכתוב בו שהמלך רוצה שתבוא אלי. שאל תכף: רק בלי ליצנות! השיב לו: בודאי אמת, בלי ליצנות. ונתמלא שמחה תכף ורץ ואמר לאשתו: אשתי, המלך שלח בשבילי! ושאלה אותו: על מה ולמה? ולא היה לו פנאי להשיבה כלל, ותכף נזדרז בשמחה והלך ונסע עם השליח תכף. ונכנס וישב בתוך העגלות צב ומצא שם הבגדים הנ"ל ושמח יותר ויותר. (בתוך כך) נשלחו מסירות על הגאבירניר, שהוא עושה עוולות, והעבירו המלך. ונתיעץ המלך, שטוב, שיהיה גאבירניר איש תם, שהתם ינהג המדינה באמת וישר מחמת שאינו יודע חכמות והמצאות. ונמלך המלך לעשות את התם הנ"ל גאבירניר, ושלח המלך פקודתו שהתם הנ"ל, ששלח אחריו, הוא יהיה גאבירניר. והוא צריך לנסע דרך העיר של הגאבערניא, ויעמדו על השערים של העיר, ותכף בבואו, יעכבו אותו ויכתירו אותו בהתמנות הזאת, שיהיה גאבירניר, וכן עשו. ועמדו על השערים, ותכף בעברו שם, עכבו אותו ואמרו לו, שהוא נעשה גאבירניר. ושאל ואמר: רק בלי ליצנות! השיבו לו: בוודאי בלי שום ליצנות. ונעשה התם תכף גאבירניר בתוקף ועוז. ועתה, שנתרומם מזלו ומזל מחכים ובא לו קצת הבנה, אף על פי כן לא השתמש כלל בחכמתו, רק נהג בתמימותו ככראשונה והנהיג את המדינה בתמימות, באמת וביושר, ועוולה לא נמצא בו, ועל הנהגת המדינה אין צריכין שכל גדול וחכמות, רק על פי היושר בתמימות. כשבאו לפניו שניים לדין, היה אומר: אתה זכאי ואתה חייב, כפי תמימותו באמת, בלי שום ערמה ומרמה, וכן נהג הכל באמת. והיו אוהבים אותו המדינה מאד. והיה לו יועצים אוהבים באמת, ומחמת האהבה יעץ לו אחד: באשר שבודאי בהכרח תהיה קרוא אל המלך שתבוא לפניו, כי הלא כבר שלח אחריו וגם הדרך שהגאבירניר מוכרח לבוא לפני המלך, ועל כן אף על פי שאתה כשר מאד, ולא ימצא בך שום עוולה בהנהגתך המדינה, אף על פי כן דרך המלך בדבריו לנטות בדבריו לצד אחר, לדבר חכמות ולשונות אחרים, על כן נאה ודרך ארץ שתוכל להשיבו; על כן טוב, שאלמדך חכמות ולשונות. ונתקבל הדבר בעיני התם ואמר: מה אכפת לי אם אלמד חכמות ולשונות?! ותכף עלה על דעתו, שחברו החכם אמר לו, שאי אפשר בשום אופן שהוא יבוא על שלו, והנה עתה כבר בא על חכמתו (ואף על פי כן, אף על פי שכבר היה יודע חכמות, לא היה משתמש עם החכמות כלל, רק נהג הכל בתמימותו ככראשונה).

אחר כך שלח המלך, שיבוא זה התם הגאבירניר אליו, ונסע אליו. ודבר המלך עם התם בתחלה מהנהגת המדינה והוטב בעיני המלך מאד מאד, כי ראה, שהוא מתנהג ביושר ואמת גדול, בלי שום עוולה ומרמה. אחר כך התחיל המלך לדבר חכמות ולשונות והשיבו התם כראוי, והוטב בעיני המלך זאת ביותר ויותר, ואמר: אני רואה, שהוא חכם כזה, ואף על פי כן הוא מתנהג בתמימות כזה! וייטב בעיני המלך מאד מאד. ומינה המלך אותו, שיהיה מיניסטר על כל המיניסטריש. וצוה לו מקום מיוחד, ששם יהיה ישיבתו, וצוה, שיבנה לו חומות נאות ומפארות כראוי, ונתן לו כתב על התמנות הזאת, שיהיה מיניסטר, כנ"ל, וכן היה, שבנו לו בנינים, כנ"ל, באותו המקום שצוה המלך, והלך וקבל הגדולה בתוקף.

והחכם הנ"ל, כשבא אליו האגרת מהמלך, כנ"ל, השיב להחכם שהביאה: המתן ולין פה, ונדבר ונתישב. לערב עשה עבורו סעודה גדולה. בתוך סעודתו נתחכם החכם בחכמתו ופילוסופיה שלו, וענה ואמר: מה זאת, שהמלך כזה ישלח אחרי, עבור שפל ברך כמוני, ומה אני, שהמלך ישלח אחרי?! הלא מלך כזה שיש לו ממשלה וגדולה כזו ואני שפל ונבזה כנגד מלך גדול ונורא כזה, ואיך יתישב זאת בדעת, שמלך כזה ישלח עבור שפל כמוני? אם אמר בשביל חכמתי מה אני כנגד המלך? וכי אין להמלך חכמים? וגם המלך בעצמו בודאי חכם גדול, ומה הדבר הזה, שהמלך ישלח עבורי? וישתומם על זה מאד מאד. ענה ואמר זה החכם (הינו החכם הראשון, שהוא חברו של התם, כי כל זה הכל מדבריו של אותו החכם הראשון חברו של התם, שאחר שהשתומם והתמיה עצמו מאד כנ"ל ענה בעצמו דברים אלו ואמר להחכם השליח): תדע מה שאני אומר. דעתי, שבהכרח הדבר מובן ומבורר, שאין מלך בעולם כלל, וכל העולם טועים בשטות הזה, שסוברים, שיש מלך. וראה והבן, איך אפשר זאת, שכל בני העולם ימסרו עצמן לסמוך על איש אחד, שהוא המלך? בודאי אין מלך בעולם כלל. השיב החכם השליח הנ"ל: הלא אני הבאתי לך אגרת מהמלך! שאל אותו החכם הראשון הנ"ל: האתה בעצמך קבלת האגרת מיד המלך בעצמו ממש? השיב לו: לאו, רק איש אחר נתן בידי

האגרת בשם המלך. ענה ואמר: עתה ראה בעיניך, שדברי כנים, כי אין מלך כלל. וחזר ושאל אותו: תאמר לי, הלא אתה מן העיר מלוכה ומגודל שם מימך, הגידה לי: הראית מימך את המלך? השיב לו: לאו (כי באמת כן הדבר, שלא כל אחד ואחד זוכה לראות את המלך, כי אין המלך מתראה, רק בעתים רחוקות מאד). ענה החכם הראשון ואמר: עתה ראה גם ראה, שדברי ברורים ומבוררים שבוודאי אין מלך כלל, כי הלא אפילו אתה לא ראית את המלך מעולם. שוב שאל החכם השליח: אם כן מי מנהיג המדינה? השיב החכם הראשון: זאת אני אספר לך הברור, כי ממני תשאל, כי אני בקי בזה, כי הייתי משוטט במדינות, והייתי במדינת איטליה, וכך המנהג שיש שבעים שרי יועצים (שקורין ראטהייירין), והם עולים ומנהיגים המדינה זמן מיוחד, ועם זה השררות חולקין עצמן כל בני המדינה בזה אחר זה. והתחילו דבריו ליכנס באזני החכם השליח, עד שהסכימו וגזרו, שבוודאי אין מלך בעולם כלל.

שוב ענה החכם הראשון: המתן עד הבוקר, אברר לך עוד בברור אחר ברור, שאין מלך בעולם כלל. וישכם החכם הראשון בבוקר (החכם, שהוא חברו של התם אנו קוראים אותו תמיד בשם החכם הראשון), והקיץ את חברו החכם השליח ואמר לו: בוא עמי אל החוץ, ואראך הדבר בברור, איך העולם כולו בטעות, ובאמת אין מלך כלל, וכולם בטעות גדול. והלכו בשוק, וראו איש חיל אחד, ותפסו אותו ושאלו אותו: למי אתה עובד? השיב: את המלך. (שאלו אותו): הראית את המלך מימך? לאו. ענה ואמר: ראה, היש שטות כזה?! שוב הלכו אל אדון אחד מן החיל, ונכנסו עמו בדברים, עד ששאלוהו: למי אתה עובד? את המלך. הראית את המלך? לאו. ענה ואמר: עתה ראה בעיניך, שהדבר מבורר, שכולם טועים, ואין מלך כלל בעולם. ונסכם ביניהם הדבר, שאין מלך כלל: ענה החכם ואמר עוד: בוא ונסע ונלך בעולם, ואראך עוד איך כל העולם כולו בטעותים גדולים, והיו הולכים ונוסעים בעולם, ובכל מקום שבאו, מצאו את העולם בטעות. ודבר המלך הנ"ל נעשה אצלם למשל, ובכל מקום שמצאו העולם בטעות, לקחו את המלך למשל: כמו שזה אמת, שיש מלך, כן הדבר הזה. והיו הולכים ונוסעים עד שכלה מה שבידם, והתחילו למכור סוס אחד ואחר כך השני, עד שמכרו כולם, עד שהוכרחו לילך רגלי, ותמיד היו חוקרים העולם, ומצאו שהעולם בטעות. ונעשו עניים הולכי רגלי, ונסתלק חשיבותם, ולא היו נחשבים כלל, כי לא היו משגיחים עליהם כלל, על אביונים כמותם